

MUISTOJA AMANDA PACKALÉNISTA.

Impi Siukonen.

Hiljaisen ja harvaan asutun Valkealan kirkonkylän maantietä pitkin näemme n. 50 v. sitten nuoren, hennon naisen usein iltaisin kävelevän. Nähtävästi hän tahtoo hengittää raitista ilmaa rasittavan päivätyön jälkeen. Hän on niin hoikka ja hento vartaloltaan, kapea ja ujon näköinen kasvoiltaan, että luulisi hänen säikkyvän iltapimeitä teitä, kulkeehan niitä kaikenlaisia rosvoja ja kulkureita näilläkin valtateilla, vaikkakin oman kylän harva asutus takaa hänelle täydellisen ilta- ja tierauhan. Mutta tämä nuori nainen ei pelkää. Ei pelännyt silloin, kun hänet valittiin koko suuren Valkealan pitäjän ainoan kansakoulun toiseksi opettajaksi ja asetettiin asumaan yksin pienelle »tyttökoululle» kylän toiseen laitaan, yksinäiseen paikkaan mäntymetsikön keskelle, eikä pelännyt koko sinä aikana, vuosina 1884—1913, jolloin hän omaperäisen tarmokkaana vaikutti koko mainitun paikkakunnan nuorisoon sekä vanhempaan väkeen.

Siihen aikaan, 1880—90-luvulla, olivat kaikki naimattomat ns. »oikeat» herrasnaiset Valkealassa »ryökinöitä». Ne, jotka kuuluivat siitä alempana olevaan säätyyn, ne olivat vain »neitejä». Opettaja Amanda Packalén oli ryökinä, »kouluryökinä». Hänhän osasi ruotsia, jota ympäristön rahvas kuuli pappiloissa ja läheisessä Valkealan kartanossa puhuttavan ja jota kieltä lasten joulukuusella oltaessa hovin patruksessa niin viehättävästi näille muutamille, sitä kieltä ymmärtäville ja puhuville, aina joukkoon huikkasi. Ja kouluryökinä osasi vastata samalla kielellä takaisin. Tosin hän, ujo kun

oli luonteeltaan, vastaili ruotsiksi hiljaisella äänellä ja ikäänkuin vältellen, eipä hän yleensä muutenkaan tahtonut tuoda esille taitojaan ja lahjojaan, ei säätyäänkään. Ja kuitenkin kävi huhu jo ensimmäisenä syksynä, että hän oli itse suuren Elias Lönnrotin kasvattitytär.

Amanda Packalénin kasvatus lienee joko vanhempien tai Lönnrotin kodissa ollut ankaraa ja hillittyä, arveltiin naapureissa. — Olikohan kouluryökinä koskaan lapsuudessaankaan esimerkiksi telminyt, hupsutellut, ollut ajattelematon? Olikohan koskaan rakastunut? aprikoivat lapset ja muu nuori väki. — Tuskinpa. Hänhän oli parhaassa nuoruudessaan, 22-vuotiaana tullut Valkealaan, ja mitään mainituntapaisia oireita ei hänessä koskaan ollut havaittu. Hän oli sen aikakauden lapsi, jolloin ensimmäiset seminaareistamme päässeet opettajapolvet olivat mielenjaloudessa ja ylevyydessä tinkimättömän korkealla.

Vaikka hän koulutunneilla katsoikin erittäin tärkeäksi sen seikan, että opettajan tuli olla harras ja vakava, niin vierailulla pienessä, tutussa piirissä hän saattoi kuitenkin usein heittää pois tuon mielestämme liiallisen arvokkuutensa ja esiintyä herttaisen avomielisenä. Silloin tuli hauskoja kasukuja, etupäässä koulukaskuja. Hän oli pohjaltaan suuri humoristi. Kertoessaan juttuja pojistaan ja tytöistään hän nauroi itse lopuksi niin, että vedet silmistä tiukkuivat. — Pieni härkäpää koulupoika pantiin vähäksi aikaa koulun pimeään koppiin. Hänen piti oppia sellaista, jota ei ennen ollut koskaan tarvinnut, nim. taipumaan ja pyytämään anteeksi. Lopulta opettaja sai voiton tästä auttamattomasta visapäästä. Silloin poika murahti: »Piikain' henk' on, ja sittenkin täytyy täs totella!» — Kyllä tämä »piikain henk» saikin tuimasti taistella sen ajan pienien, mutta mahtavamielisten, naisten käskynalaisuuteen tottumattomien isäntämiehenalkujen kanssa. Monesti olisi keppi ollut paras väline, millä suorasukaisesti olisi nopeimmin päässyt asian ytimeen, mutta tämäntapaiset radikaaliset toimenpiteet olivat kaukana A. P:n luonteesta.

Mutta hiljaisessa taistelussa hän saattoi olla sitkeimmistä sitkeimpiä. Ja tämä se juuri pieniä junkkareita raivostutti. Ajatella, että saattoi tuijottaa noilla suurilla silmillään toiseen vaikka tuntikaupalla! Rikollinen yrittää nauruntirskumisella ja muilla ala-arvoisilla puuhailuilla väsyttää opettajaa. Turhaan, tämä ei väsy. Käy välillä kamariinsa, viipyy, tulee takaisin: joko rikollinen antautuu ja pyytää anteeksi? Kielteisessä tapauksessa hänet kutsutaan kamariin, »sakastiin». Jännittävää! Iltamyöhällä lopulta tulee sovinto, johonka ehkä voimakkaimpana vaikuttimena on tyhjässä vatsassa tuntuva vinkuva näläntunne.

Nuo opettajan suuret silmät ne olivat ihmeelliset. Väliin ne saattoivat katsoa syyttävän syvästi, väliin lempeästi ja rakkaasti. Historiantunneilla, tai oikeammin Maammekirjaa lukiessa, ne muuttuivat suorastaan historiallisiksi. Eikö hänen 30-vuotisen sodan tapahtumia esittäessään käynytkin niin, että koko opettaja oli kasvoiltaan kuin ilmetty Kustaa Adolf itse! Katsos nyt kirjan kuvaa: nenä, silmät, leuka, — aivan samat; viikset ja pitsikaulus vain puuttuivat.

Lähetysasia oli opettajan sydäntä erikoisen lähellä. Niinä vuosina, jolloin hän vain jaksoi, pidettiin koulutyttöjen kanssa pakanalähetynksen hyväksi ompeluseuraa iltapäivisin tuntien loputtua. Silloin luki tai kertoi opettaja Ambo-
maasta ja -kansasta näytellen hopeanhoitoisia kasvienlehtiä tai muita hänelle tervehdykseksi lähetettyjä oudonnäköisiä pieniä esineitä. Vähintään yhtä mieluisan tunteen kuin nämä herättivät pienissä ompeluseuralaisissa ne vesirinkilät tai piparikakut, joita opettajan oli tapana tarjota tytöille näinä merkittävinä ompeluseurailtoina.

Vuoden kaikkein suurin merkkitapaus oli Amandan-päivä lokakuun 26 p:nä. Viimeistään noin kello neljän aikaan syyspimeänä aamuna, jolloin koululapset viimeistä oppilasta myöten olivat saapuneet, alkoi kuulua opettajan ikkunan alla laulua. Sitten tulla tömistettiin sisään ja annettiin lahja. Minkälainen »maku» silloisilla oppilailla oli, selviää esim. seuraavanlaisista lahjoista, jotka opettajalle juhlallisesti

ojennettiin: tarjotin, siinä 6 erittäin paksua juomalasia, 6 viinilasia (opettaja oli ehdottoman raittiuden innokas kannattaja!) ja lasikarahvi. Toisena syksynä annettiin muutama metri valkoista serttinkiä.

Opettaja oli aina iloisen ja erittäin tyytyväisen näköinen vastaanottaessaan näitä rakkaudenlahjoja. Ei ollut vaikea keksiä sellaiselle opettajalle nimipäivälahjaa. Sitten alkoi leikki, jota kesti aamunkoittoon asti. Välillä juotiin pullakahvit. Koulutunnit alkoivat sitten säännölliseen aikaan.

Koulun joulujuhlat tyydyttivät aikoinaan täydellisesti niin hyvin oppilaitten kuin vanhempienkin toiveet. Olihan juhlallista, kun miesopettaja jonkin matkan päässä olevasta »poikakoulustaan» toi omat oppilaansa, tai toisin vuoroin siirryttiin sinne koululle kuusijuhlan viettoon. Leikit olivat jokseenkin aina samat, sukupolvesta toiseen siirtyneet: Arvaas kuinka peltomiesi, — Tule lentäen lintu, — Jänis istuu maassa. Muut ohjelmanumerot samoin olivat samat. Mutta ikävystymystä ei tunnettu, sillä joulukuusi oli aina tuore ja uudet pienet tulokkaat toivat joka vuosi uutta vaihtelua, ja lasten vilpitön ilo täytti vanhempien ja johtokunnan jäsenten sydämet. Kun sitten pitäjään tuli uusia kansakouluja ja nuoria opettajia, niin löysi arvostelu tiensä kirkonkylän vanhaan kouluun. — Voi näitä »antiikkisia» joulujuhlia, noita aataminaikaisia leikkejä! Eikö ohjelmassa ole ainoatakaan kuvaelmaa tai näytöskappaletta! Eikö yhtään keijukaista tai prinsessaa?

Opettaja sai tiedon näistä arvosteluista. — Jokohan minä olen liian vanha tälle sukupolvelle? hän tuumi ja aprikoi. Jokin uusi ja vaatimaton leikki pirahti sen jälkeen ohjelmaan, mutta näytelmiä ja muita uudenajan kuomailuja siihen ei tullut.

Tuli sitten aika, jolloin entinen koululapsi muualla maailmalla kasvettuaan ja vartuttuaan aikuiseksi, joutui takaisin lapsuutensa koulumaille ja sai jatkaa seurusteluaan entisen opettajansa kanssa, nyt häntä »Mandiksi» nimittäen. Miten pieniksi hänen täytyi todeta entisen koulunsa sali, samoin

eteinen ja opettajan kaksi kamaria! Muratti kierteli vieras-huoneen seinällä valloittaen sen melkein kokonaan. Lipasto, keinutuoli, kirjahylly, kirjoituspöytä, pari tuolia — siinä koko salinkalusto. Ukko Lönnrot vaimoineen ja tyttäreineen esiintyi seinällä pienessä valokuvassa kehystettynä. Niinpä sopi nyt siirtyä juttelemaan vanhoista ajoista ja L:n perheestä. Erittäin kiintoisaa oli kuulla L:n ainoan silloin vielä elossa olevan tyttären, Iidan, ja A. P:n välisestä kirjeenvaihdosta. Viimeiset kirjeensä kirjoitti tuo Italiaan täydellisesti kotiutunut kansalaisemme heikolla ruotsin kielellä. Suomen kielen kirjoituksen hän oli kokonaan unohtanut. Kun pahastuneina ja kummastunein mielin moitiskelimme sitä, että suuren suomalaisen miehen tytär näin luopui iäksi isiensä maasta, lopulta isiensä evankelisesta uskostakin, A. P. koetti hiljaisesti ja ymmärtämyksellisesti suhtautua entisen ystävänsä edesottamisiin. Itsestään Lönnrotista puhuessaan hän sanoi aina »ukko Lönnrot», ja siitä me ymmärsimme, että mitään läheistä suhdetta kasvatin ja kasvatusisän välillä tuskin lienee ollut. Mutta L:n kuulu vaatimattomuus oli mielestäni mitä voimakkaimmin vaikuttanut kasvattityttöäreen. Sen ihailu hallitsi koko hänen omaakin henkilöään niin, että meistä nuorista se saattoi tuntua toisinaan suorastaan kaikkea kehitystä ehkäisevältä ja kahlehtivalta. Tämä vaatimattomuuden näkökanta lienee kuitenkin ollut tulos jostakin sisäisestä kestetyistä kamppailusta hamasta nuoruudesta saakka, ja siten siis korkeaksi arvosteltava.

Vaatimattomuus olikin sitten hänen ehkä huomattavin luonteenpiirteensä läpi koko elämän. Siitä muutama esimerkki.

Eräällä Helsingin matkallaan hän oli käynyt juutalaisessa vaatetusliikkeessä — suomalaisia ei silloin vielä ollut — ja ostanut sieltä lyhyen syystakin. Ottaessaan seuraavana päivänä takin yllensä hän huomasi tulleen petetyksi: toinen hiha oli takin värinen, musta, mutta toinen tummanruskea. Minkäpä asialle enää voi! Valkealasta oli hankala mennä Helsinkiin takkia vaihtamaan. Mutta kouluryökinä otti

asian humoristiselta kannalta, nauroi makeasti »erikoisvalmisteelleen» ja piti reippaasti takin loppuun saakka, tosin kuitenkin vain tavanmukaisilla iltavirkistyskävelyillään. Mitä yleensä pukuihin tuli, hän oli niiden suhteen äärimmäisen yksinkertainen, mutta aina siloinen ja siisti. Me tyttölapsset, jotka ajatuksissamme janosimme väliin jotakin kunnista ja uutta opettajan ylle, kapinoimme tuota hänen ylivoimaista yksinkertaisuuttaan vastaan. — Miksi hän ei hanki joskus jotakin muuta kuin harmaata tai ruskeaa väriä pukuihinsa, miksi tuo ainainen isohko, tumma lappuesiliina edessä, miksi ei osta uutta hattua, sirompia jalkineita jne.? Ja kenelle hän aina virkkaa noita hienoja pitsejä, itse hän ei niitä varmasti käytä? — Vasta myöhemmin saimme kuulla, että hänen ahkerien hyppystensä työn tuloksena vaelsi vuosittain kymmeniä metrejä siroja pitsejä Helsinkiin lähetystyön kukkaron kartuttamiseksi.

Vielä eräs vaatimattomuutta osoittava esimerkki myöhäisemmältä ajalta. Oltuaan jo monet vuodet Lohjalla hän eräänä kesänä tuli tervehtimään entisiä tuttaviansa vanhassa Valkealassa. Kirkonkylän kuoro tuli illalla laulutervehdykselle vanhalle opettajalle hänen majapaikkaansa. Mutta juhlittavalle ei tullut mieleenkään näin korkea ajatus. Hän vain kuunteli huoneessaan aivan levollisena, kun kuoro ikkunan alla lauloi laulun toisensa perästä. Ei kiittänyt, ei näyttäytynyt ikkunassa. Lopulta, kun kuoron jäsenet hieman noloina alkoivat hajaantua mennäkseen matkaansa, täytyi sisässäolijoiden suorastaan huomauttaa: »Kyllä kai huomasit, että laulu oli sinulle tarkoitettu?» — »Oliko se minulle?» pääsi häneltä hätäytynyt huudahdus. »Voi, voi, vieläkö ne saisi kiinni, että voisin kiittää!» — Sittenpä vasta purkautuikin ilmi jälleennäkemisen ilo: siellähän olivat entiset oppilaat, Leenat, Tanelit, Almat . . . ja hän kun oli luullut, että jotkut uuden polven oudot nuoret siellä kanttorin pihalla muuten vain lauluharjoituksiaan pitävät. Eihän ollut lokakuun 26 p., Amandan syyspimeä nimipäiväaamu.

Kun näiden muistelmien kirjoittajan sisaruspiiri, silloin

tällöin yhtehen yhtyneenä, piti tapanaan samalla muistaa vanhaa opettajaansa yhteisesti allekirjoittamalla tervehdyksellä, tuli vastatervehdykseksi aina herttainen kirje. Kerran hän kirjoitti tähän tapaan: »Olen useasti kysynyt taivaalliselta isältäni, millä olen ansainnut sen ilon, että entiset oppilaani ja ystäväni yhä vielä minua näin muistavat. Se on niin suurta ja ansaitsematonta armoa, että nöyryyttää aivan maahan asti.»

Uskonnollisessa mielessä hän edusti aivan omaa, yksinäistä piiriänsä. Hän oli siinä ehyempi kuin koko ympäristössä kukaan muu. Ehdottomuus ja tinkimättömyys, kun oli kysymyksessä Jumalan tahdon totteleminen elämämme kaikinlaisissa vaiheissa, oli sama yhtä hyvin hänen itsensä kuin oppilaiden suhteen. Tämä lienee kuitenkin vienyt hänet useasti vaikeihin ristiriitoihin. Entisten oppilastensa pitämässä lämminhenkisessä ja sydämellisessä jäähyväisjuhlassa viimeisenä toimintakeväänään hän lausui puheessaan tähän tapaan: »Olen useasti ollut syvästi huolissani siitä ajatuksesta, että olen mahdollisesti ollut suorastaan esteenä teidän Jumala-pyrkimyksessänne. Olenhan perin vakava, ehkä monen mielestä tuskastuttavan vakava. Ehkä joku ajattelee: en ikinä tahdo tulla uskovaiseksi, jos täytyy tulla sellaiseksi kuin opettaja. Katsokaas, minä olen kasvanut sellaisissa olosuhteissa ja ympäristössä, joka vaikutti sen, että minä itse en ole koskaan ollut nuori. Kenties tästä syystä en ole aina voinut kyllin hyvin ymmärtää teitä nuoria. Mutta teidän olette toisen ajan ja toisen kasvatuksen lapsia. Teistähän voi tulla iloisia, laajasti ymmärättäviä Jumalan lapsia.»

Ymmärsimme, että ajatuksessa oli ehkä paljonkin totta, mutta suora ja samalla nöyrä itsepaljastus suorastaan liikutti sydämiämme ja miedonsi siihen kätkeytyä totuutta.

Kaukana siitä, että hän olisi ollut synkkä kristitty. Hän oli ehyt ja kokonainen, mutta ei synkkä eikä tuskastuttava. Hänen valoisa ja luottava suhteensa Jumalaan määräsi voimakkaan evankelisen kannanoton, joten hän luonnostaan kallistui juuri mainittuun uskonsuuntaan, mutta samalla

hän vieroksui kaikkea äärimmäistä ja pinnallista ja antoi siksi arvoa kaikelle syvälle Jumalan etsinnälle. Kun myöhäisempinä vuosina ruvettiin Valkealassa ja Kouvolassa pitämään hengellisiä kokouksia ja juhlia, joissa naisetkin pitivät puheita, voittivat monet vanhat ihmiset epäluulonsa moista rohkeutta kohtaan sanoen: »Jos Pakkaleeni puhuu, niin sitä minäkin kyllä menen kuulemaan.» Monikymmenvuotisena pyhäkoulunopettajana oli kansa näet jo aikaisemmin tottunut kuulemaan hänen puhe-esityksiään.

Jo aikaisin levisi jostakin lähteestä tieto, että A. P. osaa tehdä runoja. Mutta että niitä lähetettiin oikein Helsinkiin ja painatettiin lehtiin, se selvisi paikkakuntalaisille vasta vuosikymmenien perästä. Että siis kaikki N.N.K.Y:n lehdessä »Kotia kohti» olleet nimim. »Ujon» kirjoittamat runot olivat meidän opettajan kirjoittamia! Kas siinäpä sädekehä ujon opettajamme vaatimattomalle olemukselle! Eivätkä taida kaikki hänet entiset oppilaansa vieläkään tietää sitä, että uuteen virsikirjaehdotukseen otettu kaunis ja tunnelmallinen virsi »Kotia kaipaan» — Ilmari Krohnin säveltämä — on Amanda Packalénin jo aikoja sitten sepittämä runo. Sama runo on innoittanut toisenkin säveltäjän, nim. Pohjanmiehen antamaan runolle sävelten siivet. Taivaan kodin kaipuu syntyi herkästi yksinäisellä koulukummulla hiljaisen mäntymetsikön suojassa ja hersyi kirikkaiksi runosäkeiksi, joille samavireinen säveltäjä antoi oman herkän panoksensa. Kenties se on löytänyt ja yhä uudelleen löytää monen muun yksinäisen vaeltajan sielussa voimakkaan vastakaiun.

71 vuotiaana Amanda Packalén laski marraskuun 4 p:nä v. 1933 maisen matkasauvansa kädestään. Hän kuoli Lohjan Kotilassa, jo monta vuotta sitten poisnukkuneitten vanhempiensa kodissa, ruumiillisesti ja henkisesti näennäisesti elinvoimaisena ja reippaana, joskin hieman huonokuuloisena. Sydänhalvaus lienee lopettanut elämän hauraan langan.

Voidaan kysyä: oliko A. P. ollut niin maineikas opettaja ja ihminen, että hänen elämänsä ja työnsä siitä syystä kaipaishi erikoista jälkimainintaa? Tai oliko hän ollut suuri kas-

vattajapersoonallisuus? Ehkä ei kumpaakaan vaativassa mielessä. Vastaisimme yksinkertaisesti vain: hän oli aikansa luoma ehyt opettajapersoonallisuus, tinkimättömästi oman tunnon ihminen, Jumalan koulun kuuliainen oppilas, nöyrä, iäisyyttä kaipaava ihminen, rakastava lähimmäinen. Voimme kuvitella hänen hiljaisina iltoinaan luoneen katseensa koulu-mäeltään länteen yli kartanon peltojen, tai metsikön taakse silloisiin hajalla oleviin torppiin ja vauraampiin asumuksiin, voimme uskoa hänen silloin lähettäneen taivaallisen Isän luo hiljaisen rukouksen kaikkien seutukunnan asukasten, mutta erikoisesti sen lasten puolesta oppilaspolvesta toiseen. Kaiken tämän takia emme saata vaiti ollen hänen muistoaan unohtaa, siksi tunnemme velvoituksen lausua vanhasta, hurskaasta opettajastamme muutaman vaatimattoman muistosanan.